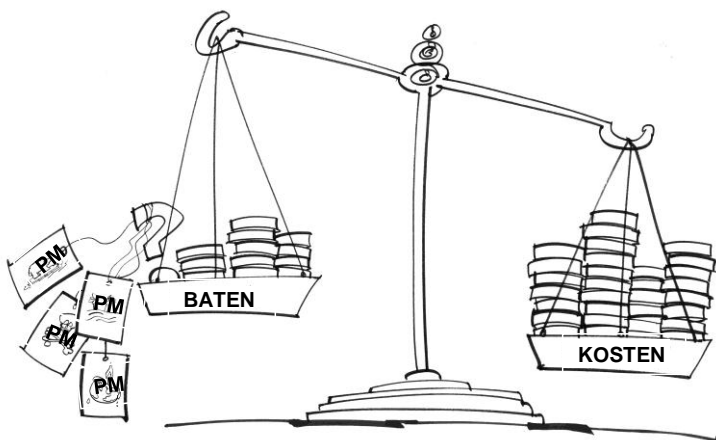

De kracht van 1-gezin-1-plan in cijfers

Introductie in het maatschappelijk rendement van de nieuwe aanpak

Opgesteld door:

LPBL: Merei Lubbe en Veroni Larsen

Op verzoek van:

Ministerie van BZK, en de deelnemers aan het experiment Achter de Voordeur

Januari 2011

1. Inleiding

Betrokken professionals zijn ervan overtuigd: 1-gezin-1-plan werkt. Rust in het gezin, minder langs elkaar werkende hulpverleners en sneller ingrijpen als dat nodig is. En vooral: minder escalaties en dus minder kosten voor bijvoorbeeld politie, justitie en opvang. De uitvoerders weten dus dat het loont om te investeren in deze aanpak. Omdat je de doelgroep beter helpt en omdat de investering zichzelf op lange termijn terug verdient. Maar hoe overtuig je anderen daar ook van? Vooral in tijden van gemeentelijke bezuinigingen is dat een prangende vraag. Je kunt er natuurlijk op vertrouwen dat een gepassioneerde bestuurder het wel door de gemeenteraad sleept. Maar nog overtuigender is het als dit gepaard gaat met feiten en cijfers die voor zich spreken. Dat hoeft niet heel moeilijk te zijn. Aantonen dat investeren in 1-gezin-1-plan loont vergt namelijk, nu er een KBA-model is ontwikkeld voor 1-gezin-1-plan, een relatief kleine inspanning.

Aanpak en leeswijzer

Kenmerk van het KBA-model 1-gezin-1-plan is dat het geen 'tekentafel'-product is. Integendeel! Het is ontwikkeld in intensieve interactie met de projectleiders van de 5 gemeenten van het experiment Achter-de-Voordeur (Amsterdam, Den Haag, Eindhoven, Nijmegen en Groningen). In de eerste plaats zijn workshops georganiseerd in de vijf experimentgemeenten, met deelnemers die allen, beleidsmatig of uitvoerend, betrokken zijn bij de aanpak. Dit leverde een enorme rijkdom op aan kennis en input over 'hoe het werkt', belangrijk voor het ontwikkelen van het model. In de tweede plaats is het model gevuld met gegevens van de deelnemende gemeenten. Omdat wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van 1-gezin-1-plan (vooralsnog) ontbreekt, is gebruik gemaakt van de Delphimethode, waarbij oordelen van experts samengevoegd worden tot consensus ontstaat. Ook hier is gebruik gemaakt van de kennis van de projectleiders en hun medewerkers. Deze oordelen zijn aangevuld en onderbouwd met steekproefanalyses van dossiers bij de experimentgemeenten.

Het model had dan ook niet tot stand kunnen komen zonder de bijdrage van de projectleiders van de experimentgemeenten. De opstellers zijn dan ook veel dank verschuldigd aan Jeanet Zonneveld, Marjolein Paalman, Marcel Landewe, Anne van Evert, Niek van der Drift, Jan van de Ven en Florence Kuyper voor hun praktijkkennis en input. Ook Daniëlle Vroegop en Daniël Giltay Veth hadden een grote rol bij de totstandkoming van het model en dit document. Verspreid in dit document vindt u citaten die ontleend zijn aan de gesprekken met hen.

Dit document is een introductie over nut en noodzaak van inzicht in het maatschappelijk rendement van de 1-gezin-1-plan aanpak. Het beschrijft het MKBA-model dat vanuit het experiment Achter-de-Voordeur is ontwikkeld om dit inzicht te bereiken. Dit model is te verkrijgen via het ministerie van BZK en voor meer informatie over de toepassing kan contact opgenomen worden met LPBL (www.LPBL.nl). Hoofdstuk 2 introduceert het begrip maatschappelijk rendement. In hoofdstuk 3 wordt dit uitgewerkt voor 1-gezin-1-plan. Hoofdstuk 4 tot slot doet aanbevelingen voor effectmeting en monitoring om het model te ‘harden’ en de aanpak – indien nodig – gaande weg bij te sturen.

“Conclusie is dat alles er eigenlijk al is en dat we niet opzoek moeten gaan naar iets nieuws. De uitdaging ligt in het beter organiseren van de huidige praktijk.”

“Cijfers helpen bij het verbeteren van de aanpak en het smeden van strategische coalities”

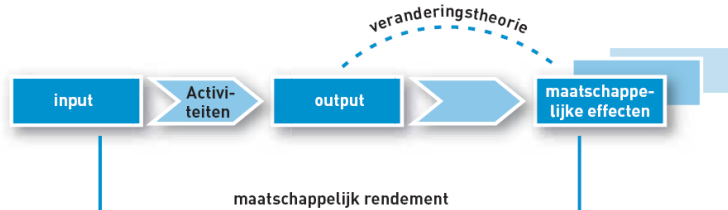
2. Inzicht in maatschappelijk rendement

Wat is maatschappelijk rendement

Het maatschappelijk rendement van 1-gezin-1-plan is te zien als de toegevoegde waarde van de aanpak voor de *hele* maatschappij. Het geeft antwoord op de vraag wat kost het en wat levert het ons op? Het gaat anders gezegd om de verhouding tussen de benodigde investering in geld, mensen en/of middelen (input) enerzijds en het maatschappelijk effect dat wordt bereikt (outcome) anderzijds (zie figuur 2.1). Het gaat daarbij om die effecten, waarvoor je het als maatschappelijke organisatie doet. Bijvoorbeeld een efficiëntere hulpverlening, waardoor mogelijk (organisatie)kosten elders bespaard worden, en een effectievere aanpak waardoor meer gezinnen geholpen worden en stabiliseren.

Een positief rendement wil zeggen dat het maatschappelijk effect groter is dan de kosten die ermee gepaard gaan. Andersom geldt dat als de kosten hoger zijn dan de maatschappelijke effecten er sprake is van een negatief rendement.

Figuur 2.1. Definitie maatschappelijk rendement

Bron: SEV, handboek maatschappelijk rendement

Het eerste deel van het schema is vaak wel goed in beeld: wat zijn de kosten en wat staat daar aan output concreet tegenover? Het gaat dan om het directe meetbare of telbare resultaat van je investering. Bijvoorbeeld het *aantal* minuten dat per huishouden bespaard wordt in de planfase (geen 10 plannen maar 1) en de coördinatie, of het *aantal* huishoudens met één integraal gezins(herstel)plan.

Het tweede deel van het schema is in veel gevallen ingewikkelder. Het gaat dan niet alleen om de *omvang* van de (beoogde) effecten, maar ook om de *relatie* tussen het directe resultaat (output) en de beoogde (maatschappelijke) effecten. In hoeverre draagt 1-gezin-1-plan bij aan stabilisatie of sociale stijging van een gezin en leidt de aanpak ook daadwerkelijk tot tijdsbesparing? Om daar meer zicht op te krijgen moet de veranderings- of beleidstheorie in beeld gebracht worden. Dit is eigenlijk de kern van het denken in maatschappelijk rendement. Het zijn de veronderstellingen of achterliggende redeneringen over *hoe* het werkt. Het antwoord is een als-dan redenering. Bijvoorbeeld: *als* we één coördinator aanstellen, *dan* werken hulpverlenende organisaties minder langs elkaar en *dan* kunnen ze effectiever optreden.

Waarom inzicht in maatschappelijk rendement

Inzicht in het maatschappelijk rendement van de 1-gezin-1-plan aanpak is nuttig en noodzakelijk om verschillende redenen. In de eerste plaats omdat op veel plaatsen de aanpak op basis van tijdelijke projectfinanciering van de grond is gekomen. Om de aanpak te kunnen verduurzamen is overtuigingskracht nodig om reguliere financiering van de grond te krijgen. Cijfers helpen daarbij. Daarnaast levert de analyse inzicht in welke partijen (bijvoorbeeld verzekeraars, zorginstellingen) baat hebben bij de aanpak. Hierdoor wordt het makkelijker om deze partijen vervolgens bij de aanpak (vitale coalities) én bij de financiering te betrekken. Tot slot - niet onbelangrijk - draagt de analyse bij aan het verbeteren van de aanpak: welke onderdelen hebben meer aandacht nodig en waar moet extra op gestuurd worden?

“Inzicht in het maatschappelijk rendement van 1-gezin-1-plan vergroot de kansen op een succesvolle financiering en daarmee de voortzetting en het verbetert de aanpak zelf.”

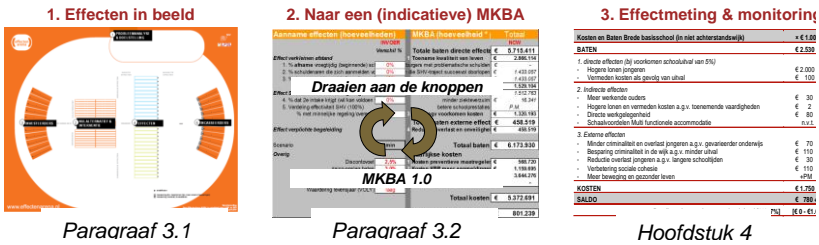
---

3. Maatschappelijke rendement 1-gezin-1-plan (kwalitatief en in euro's)

Er zijn verschillende manieren om maatschappelijk rendement inzichtelijk te maken¹. Voor het experiment 'achter de voordeur' is ervaring opgedaan met de door ons ontwikkelde aanpak voor MKBA's in het sociale domein, zie hiervoor de handreiking "Werken aan maatschappelijk rendement" (Ministerie van BZK, 2010). Deze aanpak bestaat uit 3 modules die in elkaars verlengde liggen: de EffectenArena MKBA, de MKBA en effectmeting & monitoring.

Figuur 3.1. Maatschappelijk rendement in 3 modules

De *EffectenArena* brengt maatschappelijk rendement kwalitatief in beeld. Het legt de veranderingstheorie bloot en geeft inzicht in de belangrijkste investeerders en incasseerders. Op die manier ontstaat een eerste beeld van het maatschappelijk rendement. De *MKBA* bouwt hierop voort en gaat een stap verder door de effecten ook te kwantificeren en in geldbedragen uit te drukken. In de module *Effectmeting & monitoring* wordt het project in de praktijk gevolgd. De belangrijkste resultaten en effecten worden systematisch bijgehouden. Dit zorgt ervoor dat indien nodig tussentijds bijgestuurd kan worden (optimalisatie) en hardere uitspraken over het rendement mogelijk zijn (overtuigingskracht).

¹ Zie voor een volledig overzicht van instrumenten: SEV, Zicht op maatschappelijk rendement, praktijkboek II, 2010

In het kader van het experiment zijn de eerste twee, Arena en MKBA, toegepast. Deze worden hieronder nader besproken. Voor effectmeting & monitoring geldt dat de projecten hiermee gaan starten. Deze introductie geeft in hoofdstuk 4 de eerste aanzet voor het vormgeven daarvan.

3.1 Effecten kwalitatief in beeld met de EffectenArena

De “EffectenArena MKBA”² is een nieuw, door LPBL en de SEV ontwikkeld instrument, gericht op het gezamenlijk doordenken van de belangrijkste maatschappelijke effecten van een project. De EffectenArena MKBA is gebaseerd op het model input -> output -> effect en biedt de mogelijkheid om de eerste stappen voor het opstellen van het MKBA-model te doorlopen. Met verschillende betrokkenen worden de relaties tussen investeringen, maatregelen en effecten gezamenlijk uitgedacht en opgetekend op een groot vel: de Arena. De Arena is dan ook een belangrijk procesinstrument: het biedt de mogelijkheid een gestructureerd gesprek te voeren over doelen, verwachtingen en mogelijkheden om deze te realiseren. De uitkomst van de Arena is een gedeelde visie. Bijlage I geeft een (uitgewerkt) voorbeeld van de EffectenArena MKBA. Lege arena’s zijn te downloaden via www.effectenarena.nl.

Overigens is de term *Arena* niet voor niets gekozen. In de workshop zitten mensen met verschillende achtergronden gemengd met elkaar in groepen. Zo komen verschillen in visies en verwachtingen expliciet aan de orde. Daarbij wordt niet zelden intensief gediscussieerd.

Ervaringen met de effectenarena in de praktijk

In de praktijk blijken mensen enthousiast over het instrument, omdat het:

- dwingt (vooraf) concreet te maken hoe het project precies wordt uitgevoerd en welke resultaten en effecten er worden verwacht;
- een breder zicht geeft op de effecten van de eigen interventie op aanpalende beleidsterreinen en daarmee domeinoverstijgend werkt;

---

² Gebaseerd op de EffectenArena van de SEV. Ook wel MKBA-Arena genoemd

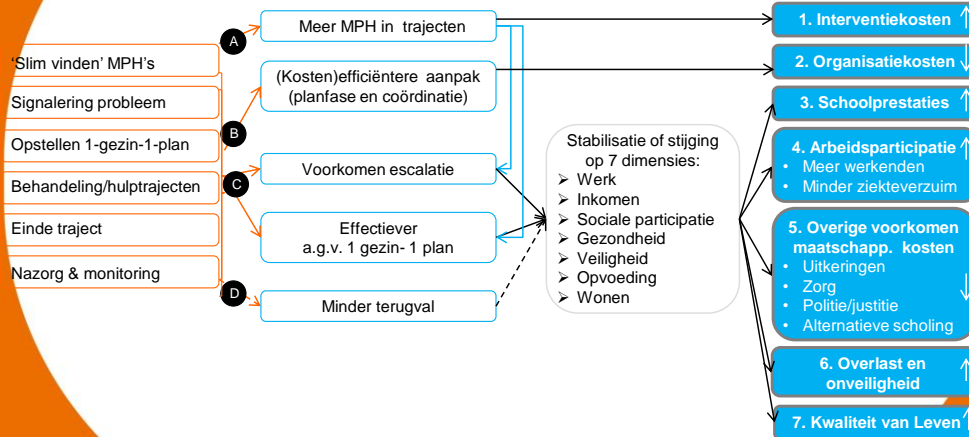
- expliciet maakt wie profiteert, hetgeen een aanleiding kan zijn af te spreken nieuwe partijen bij het project te betrekken;
- bijdraagt aan het vormen van vitale coalities door het blootleggen van ieders belang in en bij het project en het ontwikkelen van een gezamenlijke visie. Op deze manier wordt samenwerking bevorderd;
- inzicht geeft in de randvoorwaarden die nodig zijn om de effecten ook daadwerkelijk te realiseren. Ook dit legt een fundament voor goede samenwerking en bevordert een duurzaam resultaat van een project of beleid.

EffectenArena MKBA voor 1-gezin-1-plan

Eind 2010 hebben de vijf experimentgemeenten een workshop Effecten-Arena MKBA georganiseerd. Bijvoorbeeld vanuit de wens om gezamenlijk eens pas op de plaats te maken en na te denken over 'waarom doen we dit ook weer'. Of om argumenten te verzamelen om het bestuur te overtuigen van nut en noodzaak van de aanpak. Maar ook als opmaat voor een evaluatietraject. Ook het aantal en de achtergrond van de deelnemers verschilde per gemeente. Van een kleine sessie met alleen het gemeentelijke kernteam tot een grote bijeenkomst met alle betrokken partners.

Om de uitkomsten van de verschillende workshops breder te verspreiden en geschikt te maken voor het ontwerp van het MKBA-model, zijn ze vereenvoudigd naar onderstaand meer algemeen oorzaak-gevolg schema (schematische beleidstheorie). Hierbij zijn de veronderstellingen uit de workshops getoetst op basis van beschikbare wetenschappelijke literatuur, andere onderzoeken en voorbeelden uit het verleden. Theorieën kunnen namelijk intuïtief aanspreken en logisch klinken, maar in de praktijk anders uitwerken. Zo veronderstelde men lang dat voorlichting door verslaafden of ex-criminelen in de klas afschrikwekkend zou werken. In de praktijk bleek het tegendeel het geval: de verhalen zijn spannend en bevorderen dat jongeren gaan experimenteren.

Figuur 3.2. Schematische weergave beleidstheorie 1-gezin-1-plan

Toelichting op het schema

De 1-gezin-1-plan aanpak heeft de volgende directe effecten:

- A. *Meer gezinnen - eerder - geholpen, waardoor escalaties worden voorkomen;*
- B. *Efficiëntere hulpverlening en daardoor mogelijk kostenbesparend;*
- C. *Effectievere aanpak, waardoor meer gezinnen het einddoel bereiken;*
- D. *Minder terugval na het doorlopen van het traject.*

Organisatorische effecten (A en B)

De 1-gezin-1-plan aanpak kenmerkt zich door de laagdrempelige aanmelding (door professionals). Hierdoor worden meer huishoudens met meervoudige problematiek eerder bereikt. De huisbezoeken die volgen zijn tijdsintensief en meer huishoudens die geholpen worden betekent automatisch hogere project- ofwel interventiekosten. Daartegenover staat dat de gezins- of casemanagers werk wegnemen bij de reguliere spelers in het veld van welzijn, jeugdzorg, opbouwwerk, politie en werk en inkomen. De bestaande hulp- en dienstverleners kunnen direct tijdswinst boeken in de plan- of analysefase en besparen in coördinatiekosten. Daarnaast kunnen de betrokken organisaties ook indirect besparen wanneer bij een succesvolle aanpak duurdere specialistische hulp en interventies verminderen.

Maatschappelijke effecten (C en D)

De nieuwe, integrale aanpak heeft als direct effect dat huishoudens effectiever geholpen worden. Er wordt in veel gevallen vroegtijdig ingegrepen waardoor voorkomen wordt dat problemen (verder) escaleren. Meer huishoudens bereiken stabilisatie of sociale stijging als gevolg van de integrale aanpak:

- *meer zelfvertrouwen en zelfredzaamheid (mogelijk met inschakeling van het relevante netwerk);*
- *schulden die afnemen of beheersbaar worden;*
- *een toename van de arbeidsparticipatie: meer werkdeelname of minder ziekteverzuim;*

- een toename van de sociale participatie in de buurt, naar verenigingen en op school, bijvoorbeeld door een betere taalbeheersing;
- minder overlastgevend gedrag;
- kinderen, die weer of vaker naar school gaan (minder schoolverzuim en uitval);
- het op orde hebben van de basisvoorwaarden: passende woonruimte, gas, water en licht.

Door de verbeterde positie van de huishoudens worden maatschappelijke kosten vermeden. Denk daarbij aan minder uitkeringen, uithuisplaatsingen, maatschappelijk opvang, alternatieve scholingstrajecten, dure (tweede lijns)zorg, kosten voor politie en justitie door minder incidenten en criminaliteit. Voor een groot deel is dit winst voor anderen dan de direct investerende organisaties:

- *Het huishouden:*
  - . gezinsleden ervaren een toename in de kwaliteit van leven;
  - . ouders gaan mogelijk meer participeren, wat mogelijk kan leiden tot betaald werk en/of minder verzuim;
  - . kinderen ervaren meer rust in het gezin en krijgen daardoor mogelijk meer ontwikkelingskansen waardoor hun kansen op de arbeidsmarkt later in de tijd mogelijk verbeteren (meer loon en minder werkloosheid).
- *Buurtbewoners* ervaren meer woongenot. Dit gaat mogelijk gepaard met een stijging van de huizenprijzen. Deze toename in aantrekkelijkheid van de buurt komt ook terecht bij woningbezitters, zoals corporaties of huiseigenaren.
- *Corporaties* hebben daarnaast ook baat door voorkomen huisuitzettingen.
- *Bestaande betrokken hulporganisaties* besparen enerzijds organisatiekosten (planfase en coördinatie). Anderzijds kunnen ze kosten besparen als gevolg van minder hulp bij escalaties en - op termijn - mogelijk minder vraag naar (dure) specialistische hulp.

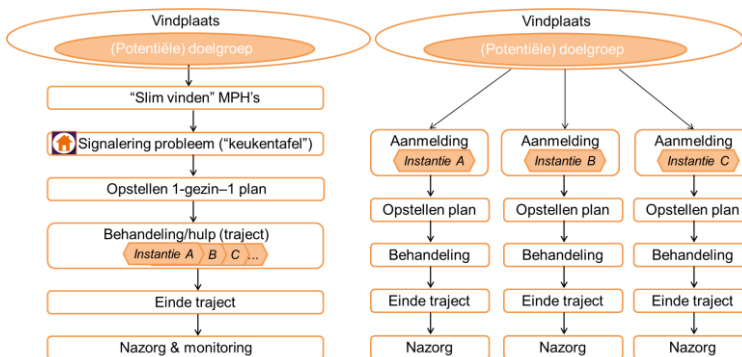
“De Arena heeft ons zeer geholpen. Het verplichte ons terug te gaan naar de basis van het project. De doelstellingen stonden wel in het projectplan, maar blijkbaar hadden de verschillende partijen er toch een ander beeld bij.”

“De Arenasessie bood ons de gelegenheid om eens met een andere bril naar ons project te kijken. Maar het was tegelijkertijd een soort teambuilding om met alle betrokken partijen op deze manier te denken vanuit de effecten voor de gezinnen en de wijk.”

3.2 Effecten in euro's met de (indicatieve) MKBA

Om nu iets te kunnen zeggen over of het maatschappelijke rendement positief of negatief is en om de verschillende effecten onderling te kunnen vergelijken, moeten de effecten onder een noemer gebracht worden, namelijk euro's. Dat is in het kort wat een maatschappelijke kosten-batenanalyse (MKBA) doet. Het brengt op een systematische en samenhangende manier *alle* effecten van 1-gezin-1-plan in kaart, en drukt deze zoveel mogelijk uit in geld. De (indicatieve) MKBA die is ontwikkeld voor 1-gezin-1-plan vergelijkt per gemeente zowel de kosten als de baten in de nieuwe situatie (1-gezin-1-plan) met de oude situatie. Dit is weergegeven in figuur 3.3.

Figuur 3.3. Aanpak Multiprobleemhuishoudens 1-gezin-1-plan (links) versus oude werkwijze (rechts)

De baten van het project worden net als de kosten uitgedrukt in euro's. Dit geldt ook voor de zaken die niet direct een prijskaartje hebben, zoals geluidsoverlast, kwaliteit van leven of je veilig voelen. Als de baten uiteindelijk groter zijn dan de kosten, dan zorgt het project voor een toename van de maatschappelijke welvaart.

Een MKBA geeft de volgende inzichten:

- Welke positieve en negatieve effecten zijn er?
- Hoe verhouden de kosten zich tot de baten?
- Welke risico's en onzekerheden zijn er?
- Wie profiteert en wie betaalt?

MKBA voor 1-gezin-1-plan

Op basis van de Arenaworkshops en het oorzaak-gevolg schema uit figuur 3.2 is een model ontwikkeld in Excel om de maatschappelijke kosten en baten van 1-gezin-1-plan te berekenen. Omdat systematisch effectonderzoek nog niet voorhanden is, is gebruik gemaakt van inschattingen, kengetallen en literatuurstudies. De resultaten moeten ook in dat licht worden beschouwd: het zijn *indicatieve* resultaten, die inzicht geven in het *potentiële* rendement van de aanpak. Om hardere uitspraken te kunnen doen is het nodig om de effectiviteit in de praktijk te meten en te monitoren. Suggesties hiervoor staan in het volgende hoofdstuk.

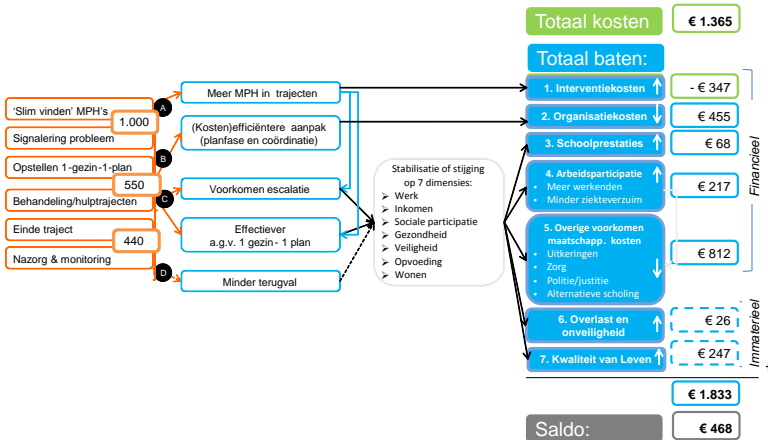
Het Excelmodel is relatief eenvoudig 'op maat' te maken voor verschillende gemeenten. De gemeente levert daartoe informatie aan over onder meer de multiprobleemhuishoudens, het type problemen en het type trajecten dat daarvoor wordt ingezet, de kosten van de inzet et cetera. Gezamenlijk worden zoveel mogelijk gegevens achterhaald over de effectiviteit van de aanpak. Vervolgens wordt het model gevuld en de resultaten gepresenteerd. Figuur 3.4 laat de (realistische) resultaten zien voor een voorbeeldgemeente. In bijlage II is de *cockpit* van het Excelmodel opgenomen met de resultaten van hetzelfde voorbeeld.

In de voorbeeldgemeente heeft de 1-gezin-1-plan aanpak een positief maatschappelijk saldo van bijna 0,5 miljoen euro, ofwel een maatschap-

pelijk rendement van 34 procent. Dat wil zeggen dat 1 geïnvesteerde euro 1,34 euro aan maatschappelijke baten oplevert. Wanneer de *immateriële* effecten - vermindering overlast en onveiligheid en een toename van de kwaliteit van leven van de huishoudens - niet in het saldo worden meegenomen, resulteert een nog altijd positief (financieel) rendement van 14 procent.

Figuur 3.4. Kosten en baten 1-gezin-1-plan v.b.gemeente (NCW x €1.000)

Bron: LPBL, MKBA-model 1-gezin-1-plan

Toelichting op het model

De kosten van 1-gezin-1-plan bestaan voornamelijk uit extra personeelskosten (12 fte): gezinscoaches en coördinatoren. De totale kosten voor een jaar bedragen ongeveer 1,4 miljoen euro.

De baten zijn opgebouwd uit de volgende posten:

Directe (organisatorische) effecten:

1. De interventiekosten nemen toe als gevolg van meer 'gevonden' multiprobleemhuishoudens. In dit voorbeeld worden 100 huishoudens *extra* geholpen die anders buiten beeld zouden zijn gebleven. De kosten hiervoor bedragen bijna € 350.000.
2. Een ander direct gevolg van de nieuwe aanpak is dat de gezins- of casemanager werk wegneemt bij overige partners in het veld:
  - De bestaande hulp- en dienstverleners besparen tijd in de plannen analysefase (± 15 minuten per case) en in de coördinatie en onderlinge afstemming (± 15 minuten per case). Dit levert een besparing op van $\pm$ € 56.000.
  - De coördinator is anders ingezet en elders in de organisatie verdwenen. De besparing elders komt neer op $\pm$ € 76.000.
  - Als gevolg van de nieuwe integrale aanpak voor het hele huishouden worden er minder zorg- en welzijnstrajecten per huishouden aangeboden. De inschatting is dat dit 2 procent minder is dan voorheen. Het gaat dan om ongeveer 32 trajecten. De gemiddelde kosten per traject zijn € 10.700.

De totale besparing voor de organisatie komt hiermee op ongeveer € 500.000.

Maatschappelijke (financiële) effecten:

3. Bij kinderen in de betrokken huishoudens neemt schooluitval af. De inschatting is hier dat door de verbeterde gezinssituatie ongeveer één kind weer beter presteert op school, niet vroegtijdig uitvalt en uiteindelijk met (i.p.v. zonder) startkwalificatie de arbeidsmarkt betreedt (=1% minder schooluitval). Een kind, dat een startkwalificatie haalt, levert in euro's een baat van $\pm$ € 70.000. Het grootste deel (bijna € 60.000) bestaat uit een hoger loon op lange termijn wanneer dit kind de arbeidsmarkt betreedt. De overige baten zijn voorkomen maatschappelijke kosten van bijvoorbeeld alternatieve scholingstra-

jecten of uitkeringen. De totale baat als gevolg van betere schoolprestaties komt hiermee op $\pm$ € 77.000³.

4. De aangeboden re-integratietrajecten hebben een hoger slagingspercentage. Uit wetenschappelijk onderzoek naar de effectiviteit van re-integratietrajecten voor bijstandsgerechtigden blijkt dat deze vrij klein is: de meeste bijstandsgerechtigden (tussen de 40 en 50%) hadden ook zonder traject wel een baan gevonden. Een re-integratietraject verhoogt de kans met slechts 2% tot 3%⁴. De inschatting is hier dat de integrale benadering de effectiviteit van re-integratie wel iets kan verhogen met ca 1%. Dit zorgt ervoor dat één persoon extra werk vindt (die dit anders niet zou vinden). Een persoon extra aan het werk voorkomt € 60.000 aan maatschappelijke kosten (uitkeringen). Daarnaast zorgt meer stabilisatie in een huishouden voor minder stress en zal het ziekteverzuim afnemen. Personen mét een baan zijn met andere woorden productiever dan bij de oude werkwijze. De totale baten in dit voorbeeld liggen rond de € 200.000
5. Preventief ingrijpen door de gezins- of casemanagers voorkomt escalatie en daarmee samenhangende maatschappelijke kosten. Deze zijn heel divers, twee belangrijke baten zijn:
  - . Een verhoging van het percentage voorkomen uithuiszettingen. Wanneer dit percentage met 10% toeneemt, betekent dit in deze gemeente dat 16 (extra) huishoudens in hun huis kunnen blijven wonen. Dit voorkomt bijna € 500.000 aan maatschappelijke kosten.
  - . Een vermindering van (2^e lijns)zorg als gevolg van vroegtijdig ingrijpen. Wanneer dit 1% is, worden hier ongeveer 16 intensieve zorgtrajecten - klinisch (opname of dagbehandeling, 24/7 zorg aan huis) – voorkomen. Dit bespaart de maatschappij bijna € 300.000.

---

³ Verschil tussen € 70.000 en € 77.000 komt door het feit dat het hier gaat om 1,1 kind

⁴ Bron: SEO, Kosten en Baten van re-integratie, Amsterdam 2006

Maatschappelijke (immateriële) effecten:

6. De overlast en onveiligheid in de buurt neemt af. Dit effect treedt op als gevolg van:

- . Minder overlastgevende huishoudens. In deze gemeente gaat het om een afname van ongeveer 2 huishoudens.
- . Minder overlastgevende jongeren op straat, doordat ze weer (meer) naar school gaan. Het gaat hier om één extra jongeren van tussen de 10 en 19 jaar.
- . Minder werklozen. Er bestaat een relatie tussen het aantal langdurig werklozen in een wijk en de mate van overlast en onveiligheid⁵. In deze gemeente vindt, zoals hierboven aangeven een extra persoon een baan (die dit anders niet zou vinden).

Een verbeterde buurt levert niemand direct geld op. Toch is het mogelijk om deze waarde in euro's uit te drukken. Huizenprijzen worden hiervoor het meest gebruikt als indicator. Mensen zijn immers bereid meer te betalen voor wonen in een veilige buurt dan in een onveilige. Met deze vertaalslag komen hiergenoemde drie effecten op een maatschappelijke baat van € 26.000.

7. De aangeboden schuldhulpverleningstrajecten zijn effectiever. In deze gemeente is een effectiviteitsstijging van 5% gerealiseerd. Dit brengt ongeveer 15 extra huishoudens in een financieel stabiele situatie. Om deze baat in euro's uit te drukken wordt gerekend met zogenaamde gewonnen levensjaren⁶: 15 extra huishoudens zonder financiële stress staat gelijk aan circa 3 gewonnen levensjaren. De ondergrens voor een gewonnen levensjaar is € 20.000. Dit levert de maatschappij € 60.000 aan baten op. In deze gemeente zijn er ook huishoudens bereikt die anders geen traject aangeboden zouden krijgen. Wanneer ook de kwaliteit van leven van deze huishoudens meegenomen worden komt de totale maatschappelijk baat op bijna € 250.000.

---

⁵ Zie ook www.Atlasvoorgemeenten.nl : G.A. Marlet, C.M. van Woerkens, *Op weg naar Early Warning*, 2007

⁶ Zie ook www.RIVM.nl: ziekte lastmodellen

Opmerking: de hier gehanteerde aannames zijn aan de voorzichtige kant om overschatting te voorkomen. Een uitwerking van de cijfers in een van de experimentgemeenten op basis van intern effectonderzoek laat een veel hoger maatschappelijk rendement zien.

De effecten van 1-gezin-1-plan verschillen dus per gemeente. De resultaten kunnen dan ook niet zomaar veralgemeniseerd worden. Maar op basis van de MKBA's in de experimentgemeenten kan worden gesteld: investeren in 1-gezin-1-plan loont!

“De Arena gaf ons al een gedeelde visie, maar de werkelijk focus volgt pas na het uitdrukken van de effecten in euro's”

“Het geeft de vertaalslag naar besturing en borging binnen de organisatie en inzicht in wat we in de gaten moeten houden en welke onderdelen van de aanpak we kunnen verbeteren”

---

4. Aanbevelingen voor effectmeting en monitoring

De resultaten van de MKBA winnen aan kracht zodra het op daadwerkelijke effectmetingen is gebaseerd. De vijf experimentgemeenten staan nu ook op dit punt. Wat moet je dan als gemeente ten minste bijhouden en doen? Hieronder geven we aan wat gemeten en gemonitord zou moeten worden om met meer zekerheid uitspraken te kunnen doen over het maatschappelijke rendement van 1-gezin-1-plan.

Maar er is nog een reden waarom effectmeting en monitoring belangrijk is. Het zorgt ervoor dat het succes van een project gevolgd kan worden. Het levert informatie voor meer *evidence based* beleid elders. Daarnaast zijn monitoring en effectmeting belangrijk voor het verkrijgen van sturingsinformatie voor betrokken partijen en dragen ze bij aan de leercyclus. Door te reflecteren op ervaringen op de praktijk, kan deze weer verbeterd worden.

Wat meten

Effectmeting is niet hetzelfde als 'alles bijhouden'. Voor het verkrijgen van effectinformatie is meestal ook geen apart registratiesysteem nodig naast de al bestaande instrumenten. Vaak gaat het maar om het bijhouden van een beperkt aantal indicatoren. Belangrijk punt daarbij is gezamenlijkheid: in het bepalen van de indicatoren en in de uitwisseling van de benodigde informatie tussen verschillende partners.

En welke informatie is dan eigenlijk minimaal nodig? In de eerste plaats moet bekend zijn welke trajecten een huishouden aangeboden heeft gekregen, of deze ook gestart zijn en of ze volledig afgerond zijn. Daarbij moet tenminste onderscheid worden gemaakt naar de verschillende leefgebieden en of de trajecten kortdurend c.q. ambulante waren of intensief c.q. klinisch.

Effectiviteit vaststellen

Om de resultaten of effecten te kunnen aantonen moeten mensen die een traject *onder begeleiding van een gezins- of casemanager* hebben doorlopen worden vergeleken met mensen die dat niet hebben gedaan (controlegroep). De controlegroep bestaat bijvoorbeeld uit andere huis-

houdens in de gemeente, die wel hulpverleningstrajecten krijgen, maar niet op basis van de integrale 1-gezin-1-plan aanpak. Maar ook vergelijking met landelijke kengetallen of gegevens uit een andere vergelijkbare stad, is een mogelijkheid. Zo is bijvoorbeeld bekend dat landelijk gezien circa 45% van de schuldhulpverleningstrajecten leidt tot financiële stabilisatie.

De 1-gezin-1-plan-groep en de controlegroep kunnen dan worden vergeleken, zowel vóór als na het volgen van een traject. Voorbeelden zijn:

- *Schuldhulpverlening*: welk percentage van de huishoudens rondt het traject succesvol af, m.a.w. is financieel stabiel? Vergelijk daarbij de mensen met een 1-gezin-1-plan aanpak en mensen zónder. Dit kan door de bestanden van schuldhulpverlening te koppelen aan de bestanden van 1-gezin-1-plan, bijvoorbeeld op basis van het burgerservicenummer. Is het percentage succesvol afgeronde trajecten hoger bij de 1-gezin-1-plan groep? En hoeveel?
- *Re-integratie*: welk percentage van degenen die een re-integratietraject volgen stroomt door naar betaald werk? Vergelijk daarbij de mensen met een 1-gezin-1-plan aanpak en mensen zónder. Maak ook onderscheid naar type uitkering (WAO, WW en WWB). Dit is mogelijk door gegevens van SZW t.a.v. aangeboden en afgeronde trajecten te koppelen aan de bestanden van de sociaal casemanagers (bijvoorbeeld o.b.v. burgerservicenummer). Is het percentage uitstroom naar werk groter bij de 1-gezin-1-plan-groep?

Let op: bij de interpretatie van de resultaten moet rekening worden gehouden met andere factoren die mogelijk een rol spelen. Zo kan het zijn dat de multiprobleemhuishoudens in de 1-gezin-1-plan-groep veel meer moeite hebben om financieel stabiel te worden, omdat zij gemiddeld genomen met veel meer problemen dan alleen schulden te maken hebben. In de analyse kan hiervoor gecorrigeerd worden door in de controlegroep alleen diegenen mee te nemen die óók meerdere problemen hebben, of (andersom) door in de 1-gezin-1-plan-groep de zwaarste gevallen eruit te filteren. Met andere woorden: het is van belang dat de 1-gezin-1-

plan-groep en de controlegroep uit enigszins *vergelijkbare* groepen mensen bestaan.

“Vooraf nadenken over wat we precies willen bereiken en hoe we dat gaan monitoren helpt ons om onze aanpak beter te maken”

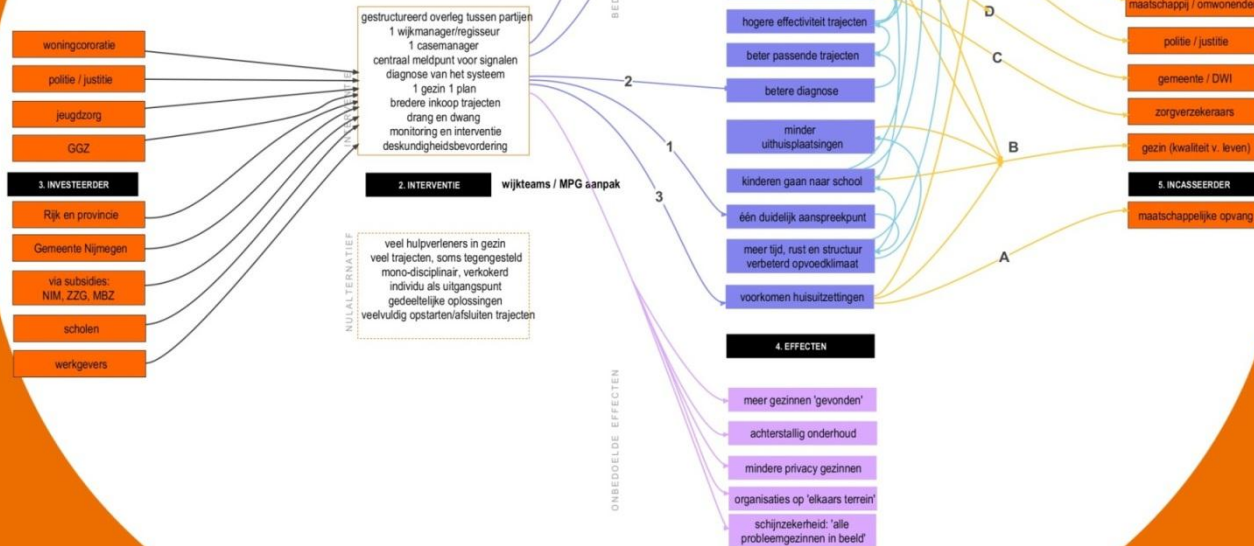
1. PROBLEMANALYSE & DOELSTELLING

Probleemanalyse

- Hardnekkige overlast met negatieve effecten op de leefbaarheid in de wijk, vaak in samenhang met overlastgevend en zorgmijdende huishoudens en multiprobleem huishoudens.
- De aanpak hiervan is ontoereikend door: 1. gebrekkige afstemming, professionals die elkaar niet kennen en langs elkaar heen werken en 2. onvoldoende zicht op de totale problematiek per gezin en dus versnipperde, inefficiënte en ineffectieve inzet van hulp.

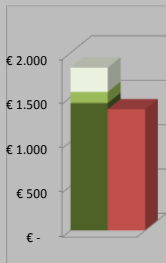
Doelstelling:

Het bestrijden van overlast in de buurt, het vergroten van leefbaarheid
Het verbeteren van zelfredzaamheid en toekomstperspectief, met name voor kinderen
Het vergroten van de veiligheid binnen gezinnen
Het terugbrengen van vertrouwen in de overheid

Bijlage I: Voorbeeld Arena 1-gezin-1-plan

Aanname			Hoeveelheid			Kosten en Baten		
INVOER			EFFECT			NCW		
Effect verkleinen afstand (preventie)						Totale kosten € 1.365		
1. % minder MPH	3.000	0%	Aantal MPH 1 gezin 1 plan	550	1 Projectkosten	€	1.018	
2. % meer MPH 'gevonden'	1.000	10%	Aantal MDA-trajecten	28	personeel	€	1.001	
3. % MDA (zware gevallen)	550	5%	Meer MPH 'gevonden'	100	overig	€	17	
					verschil	€	347	
Effect 1 gezin - 1 plan (integraal)						Totale baten € 1.833		
4. Aantal	huidig	verschil	nieuw	Aantal MPHs in fin. stabilisatie	63	2 Kosten agv meer gevonden MPH	€	339
meer (werk)trajecten agv 1 gezin - 1 plan	123	2%	125	Aantal MPHs schuldevrij na 3 jaar	22	meer zorg- & hulptrajecten	€	8
minder (zorg)trajecten agv 1 gezin - 1 plan	1100	-2%	1078	Aantal mensen aan het werk	1	MDA-aanpak	€	8
5. Effectiviteit				Aantal kinderen met startkwalificatie	1			
huisuitzettingen	60%	10%	70%	Aantal voorkomen huisuitzettingen	16	Baten op korte termijn	€	1.435
schuldhulpverlening	45%	5%	50%	Aantal minder intensieve zorgtrajecten	32	1 Besparing organisatiekosten	€	455
opleiding en werk	2%	1%	3%	Aantal voorkomen MO	4	2 Minder schooluitval a.g.v. direct ingrijpen	€	3
schooluitval	49%	-1%	48%			3 Mensen meer (en eerder) aan het werk	€	109
vermindering intensieve zorg	46%	-1%	45%			4 Minder ziekteverzuim op het werk	€	52
Effect nazorg en monitoring (terugval)						5 Baten a.g.v. direct voorkomen kosten		
6. % recidive	??	20%	20%			Kosten huisuitzettingen	€	76
Overig						Kosten maatschappelijke opvang	€	409
Reductie o & o in minder overlastgevende MPH	nee					Kosten alternatieve scholingstrajecten, uitkeringen	€	4
kwaliteit van leven in QALY's	nee					Kosten uithuisplaatsing van kinderen	€	-
Waardering levensjaar (VOLY)	€	20.000				Kosten politie en justitie agv minder incidenten	€	1
% dat beroep doet op MO na HU		25%				Oplopende incassokosten	€	48
gemiddeld aantal jaren in MO		2,5				Kosten gezondheidszorg	€	278
						Baten op lange termijn		
						€ 125		
						6 Minder schooluitval later a.g.v. preventief ingrijpen		
						€		
						7 Minder kans op langdurige ziekteverzuim (WAO)		
						€		
						8 Kosten a.g.v. schooluitval later		
						€		
						9 Baten a.g.v. voorkomen kosten op lange termijn		
						€		
						Immateriele baten		
						€ 273		
						10 Reductie overlast en onveiligheid		
						€		
						11 Toename kwaliteit van leven agv fin stabilisatie		
						€		
						MKBA saldo € 468		
						Minder overlastgevende MPH		
						2		
						Minder overlastgevende jongeren		
						1		
						Aantal gewonnen levensjaren (Qaly's)		
						15		
						Financieel Rendement		
						14%		
						Maatschappelijk Rendement		
						34%		

Bijlage II: Voorbeeld output 1-gezin-1-plan